

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

Кривично дело насиље у породици

дипломски рад

Ментор:
Проф. др Младен Милошевић

Студент:
Ружица Стојадиновић, 44/16

Београд, 2021.

Кривично дело насиље у породици

Апстракт: У раду је најпре дато појмовно одређење насиља у породици. Изнети су и објашњени најчешћи облици насиља у породици у односу на жртву. Затим су обухваћени и обрађени закони који регулишу насиље у породици, као и санкције у оквиру истих које се изричу учиниоцу овог кривичног дела.

Кључне речи: насиље у породици, чланови породице, оштећени, жртва, Кривични законик, Породични закон, санкције

Садржај

УВОД.....	6
1. ПОЈАМ И ОБЛИЦИ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ	8
1.1. Појам насиља у породици	8
1.2. Најчешћи облици насиља у породици у односу на жртву	9
1.2.1. Насиље према женама	9
1.2.2. Насиље према деци	10
1.2.3. Насиље према старим лицима	11
1.3. Митови о насиљу у породици	12
2. ДОМАЋЕ ЗАКОНОДАВСТВО	13
2.1. Породични закон (ПЗ)	13
2.2. Закон о спречавању насиља у породици (ЗСНП)	14
2.3. Закон о јавном реду и миру	14
2.4. Национална стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и партнерским односима	15
3. КРИВИЧНИ ЗАКОНИК (КЗ)	17
3.1. Насиље у породици према члану 194. КЗ.....	17
3.1.1. Насиље у породици из члана 194. Кривичног законика Републике Србије из 2009. године	18
3.2. Радња извршења	18
3.3. Последица	21
3.4. Учиницац и пасивни субјект.....	22
4. ЗАШТИТА ЖРТАВА	24
4.1. Породичноправна заштита	25
4.2. Кривичноправна заштита	26
4.2.1. Фазе кривичног поступка	27
4.2.2. Хитне мере одређене Законом о спречавању насиља у породици	28
4.2.3. Казнена политика	29
5. ЗАСТУПЉЕНОСТ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ У РС.....	31

ЗАКЉУЧАК.....	33
ЛИТЕРАТУРА.....	34

УВОД

Природно је да међуљудски односи нису идеални и да често долази до њиховог нарушавања које се често испољава у виду неког од облика насиља. Како ће се нека особа понашати у овим ситуацијама зависи од више фактора, попут утицаја средине, биолошких, личних фактора, али и односа тих особа са њима блиским особама, попут породице и пријатеља. Јер, ако је дете изложено континуираном насиљу у породици повећава се могућност да касније и оно само постане насилник или жртва насиља.

Насиље у породици један је од феномена који се јавља свуда у свету, у свим културама, независно од економског статуса и друштвеног слоја породице. Нарочита пажња овом делу се посвећује тек са појавом феминистичких покрета који се залажу за права жена, као и за њихову заштиту. Статистика показује да се као насилници најчешће појављују мушкарци, док су жртве насиља најчешће жене и деца, и важно је поменути да је велики број ових случајева имао трагичне последице што је довело до неопходности укључивања државе и медија у решавање овог комплексног проблема. На озбиљност ситуације указују подаци Виктимолошког друштва Србије, према којима је свака четврта жена на Балкану жртва породичног насиља (Њагуловић, 2012: 593).

Неки од разлога који доводе до породичног насиља су економска криза праћена кризом друштвених и културних вредности, пораст незапослености, ратови, велики број избеглица у нашој земљи, алкохолизам, али и психолошки фактори као што су агресивност, поремећај понашања, асоцијалност личности, емоционална нестабилност и сл. Са друге стране, жртве породичног насиља најчешће ћуте због стида, од страха од осуде друштва или економске несамосталности. Насиље у породици доводи до разарања породице, или је чини трајно дисфункционалном, а има за последицу и физичко или психичко угрожавање здравља лица која директно или индиректно трпе насиље. Ради се о понашању које је супротно општеприхваћеним стандардима морала и људског достојанства, понашању које се никако не сме третирати као приватни проблем, већ се са њим мора суочити читава јавност и све демократске државе које се заснивају на владавини права (Њагуловић, 2012, стр. 593-594). Захваљујући промовисању насиља у породици, као озбиљног проблема и залагању за права жртава насиља у породици, све је прихваћеније схватање да је насиље у породици криминалитет и да опасност, које оно изазива, није мања јер се врши „у оквиру породице“, и

да није приватна ствар и приватни проблем чланова породице, већ друштвени проблем и социјална патологија са дубоким коренима у патријархалној структури друштва (Петрушић и Константиновић Вилић, 2005: 135-141, наведено према: Њагуловић, 2012: 594).

У раду ће пре свега бити објашњен сам појам насиља у породици и његови најчешћи појавни облици, а потом ће рад бити фокусиран на правну заштиту од овог друштвеног проблема, са посебним освртом на кривичноправну и породичноправну заштиту. Поред дефинисања основних појмова и разматрања санкција предвиђених Породичним законом и Кривичним закоником, посвећена је пажња и другим законима који се користе за сузбијање овог недозвољеног понашања.

1. ПОЈАМ И ОБЛИЦИ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Сви облици насиља којима се угрожавају или нарушавају физички, психички и морални интегритет личности представљају повреду једног од основних људских права садржаних у Универзалној декларацији Уједињених нација о људским правима, а то је право на живот и безбедност. У ове облике насиља спада и насиље у породици. У наставку ће бити објашњено шта се тачно подразумева под појмом насиља у породици, а након тога биће наведени и објашњени најчешћи облици овог недозвољеног понашања у односу на жртву.

1.1. Појам насиља у породици

Насиље представља социјални и криминолошки проблем још од давнина, узрокује велике последице по живот и здравље, те је било неопходно супротставити се овом проблему помоћу права (Марковић, 2018: 46). Израз „насиље“ Кривични законик користи само у називу једног кривичног дела, и то код насиља у породици из члана 194. Ова појава је привукла пажњу бројних теоретичара. Према Макијавелију и Хобсу концепт насиља у породици заснива се на теорији моћи, која укључује разматрање моћи на различитим нивоима анализе, од којих је један друштво (друштвено – социолошки), а други су организација и структура личних односа. Дакле, моћ се презентује или као структурална (установљена социјалном структуром), или као интереперсонална (установљена статусом у групи једнаких). На таквој подели се заснивају и два водећа теоретска концепта, којима се покушава објаснити феномен насиља у породици: феминистички и системско-породични. Према феминистичком концепту, структурална моћ је основ објашњења мушког насиља над женама у породици. Мушкарац има моћ у друштву, док патријархална структура друштва охрабрује и легализује коришћење силе мушкарца – мужа над својом женом. Други концепт, системско-породични, објашњава насиље у породици појавом акутног или хроничног поремећаја равнотеже емоционалних снага у породичном релационом систему (Лакић, 2011: 66, наведено према: Марковић, 2018: 56).

Издвојила бих дефиницију коју је дао Савет Европе, под којом је насиље у породици: „Свака радња или пропуштање извршени у породичном оквиру од стране неког од њених чланова, којом се угрожава живот, тело

илки психички интегритет или слобода другог члана или која озбиљно угрожава развој личности неког од чланова породице (Игњатовић, 2010: 107).“

1.2. Најчешћи облици насиља у породици у односу на жртву

Према типологији насиља СЗО насиље у породици се убраја у категорију интерперсоналног насиља. У односу на пасивни субјект, оно може бити: насиље над женама тј. супружницима, децом и старим лицима. (Марковић, 2018: 56). Према статистичким подацима то су групе људи које су најрањивије, али не треба изоставити и друге могуће субјекте који могу бити жртве насиља.

1.2.1. Насиље према женама

Према дефиницији СЗО насиље међу партнерима односи се на свако понашање у партнерском односу које узрокује физичку, психичку или сексуалну повреду особа у том односу. „Партнерски однос“ указује на то да је неопходно идентификовати и мушкарце и жене као оштећене, јер жртве оваквих дела могу да буду и мушкарци, о чему сведоче новији подаци да они чине око 8% виктимизоване популације у нашој земљи (Лукић, Јовановић, 2001: 19 наведено према: Марковић, 2018: 67).

Међутим, број жена као жртава овог кривичног дела преовладава у укупном броју извршених деликата ове врсте. Дакле, учиниоци насиља могу бити и мушкарци и жене, али је родна димензија у породици његова суштинска карактеристика. У већини друштава мушкарци имају знатно више моћи, како физичке, тако и економске и друштвене, те често долази до злоупотребе те моћи у односу на слабије. Према приступачним подацим о насиљу у породици у РС, најчешће жртве насиља су особе женског пола, различитог животног доба и породичног статуса, а најчешће учиниоци лица мушког пола у статусу актуелних или бивших брачних или ванбрачних односно интимних партнера (Јарић, 2013: 10). Већем ризику од виктимизације насиљем посебно су изложене жене које припадају мањинским групама, жене са инвалидитетом, девојчице, избегле и расељене жене, мигранткиње, оне које живе у сиромаштву, у институцијама или притвору, жене са психички измењеним понашањем, жене другачије сексуалне оријентације и др. Насиље над женама нарушава и онемогућава женама да користе људска права, посебно фундаментална права на живот, безбедност, слободу, достојанство и физички и психички интегритет. (Јарић, 2013: 11). Такође, овај родни феномен не угрожава само

жене, већ је претња друштву као целини, па захтева одговарајући одговор друштва.

1.2.2. *Насиље према деци*

Насиље према деци је глобални проблем и све је већи број података који говоре о суровом и понижавајућем кажњавању, злостављању, убиствима и другим облицима насиља над децом.

Данас се систем неадекватних односа према деци креће од *запостављања* - недовољна брига за развојне и стваралачке потребе и личност детета, преко *занемаривања* - скучености или одсуства задовољавања развојних и основних потреба и социјалне сигурности детета, до *злостављања* - угрожавање психичког и физичког интегритета личности детета од напада на његове посебности и самосвојност, до примене физичких, духовних сила и злоупотребе моћи која се састоји у искоришћавању деце ради задовољавања потреба и интереса других (економска, политичка, сексуална и друга експлоатација) (Марковић, 2018: 70).

У анализи случајева смрти деце, један од најчешће понављаних обележја је насиље у породици. На основу бројних случајева, истраживања указују на везе између насиља у породици и физичког и сексуалног злостављања детета, или, другим речима, често је да осумњичени за злостављање одраслих у исто време врши и злостављање деце. (Марковић, 2018: 70). Живот са насиљем има и психолошке и емоционалне последице на дете и његово понашање, а нажалост велики је број случајева где деца живе са насиљем, или као жртве, или као сведоци.

Деца могу да буду повређена на много начина. Најчешће се као учиници насилних кривичних дела према деци појављују одрасли из њиховог непосредног окружења. Код неких кривичних дела то би требало да буде квалификаторна околност, али то није случај са кривичним делом насиље у породици, јер је оно већ инкриминисано у кривично законодавство, као такво дело код ког се злоупотребљава посебан однос поверења који треба да постоји међу члановима породице. Кривични законик, у великом броју кривичних дела предвиђа тежи, квалификовани облик, ако се као пасивни субјект појављује дете, а дететом се, у смислу члана 112. КЗ, сматра лице које није навршило 14 година живота (Марковић, 2018: 73).

Имајући у виду положај детета у породици, његову незаштићеност, као и однос зависности од родитеља, насилна виктимизација којој су изложени у породици представља тежак вид демонстрације моћи који због

специфичности и рањивости жртве буди научну и медијску пажњу. Такође, у већини земаља је прихватљиво да је телесна казна неизоставни елемент васпитног процеса, те већина родитеља прибегава различитим, мање или више насилним „васпитним“ методама (Стевковић, 2013: 166). Међутим, треба напоменути да претерано и безразложно брутално кажњавање деце не представља васпитавање, већ управо радњу кривичног дела насиља у породици (Марковић, 2018: 76).

1.2.3. Насиље према старим лицима

Старије особе често су изложене разним облицима дискриминације, насиља, злостављања и занемаривања, како у оквиру породице тако и у институцијама за смештај старијих особа и у ширем друштвеном окружењу.

Постоји сагласност да је злостављање старих особа радња чињења или нечињења (занемаривање), и да може бити намерно или ненамерно. Може бити физичко, психичко или финансијско или друго материјално злостављање (Марковић, 2018: 77). Без обзира на врсту злостављања, његове последице су увек патња, повреда, бол, нарушавање права и низак квалитет живота старијих особа.

СЗО дефинише насиље према старијим особама као „сваки појединачни или понављајући чин или недостатак одговарајућег поступања, који се догађа у било којем односу очекивања и поверења, а које узрокује штету, бол, неприлику и/или невољу старијој особи (Петрушић, 2012: 35).“ Ова дефиниција јасно наглашава злоупотребу моћи и контроле, и насиље према старијим особама ставља у исти контекст односа и злоупотребе моћи како се то чини кад је у питању насиље над женама и децом (Ајдуковић и сар., 2007: 4, наведено према: Петрушић, и сар., 2012: 35). Ретка су дела у литератури која третирају овај вид породичног криминалитета, зато што се та дела ретко пријављују (покривена су тамном бројком), а често се за њих сазна тек кад прерасту у најтеже дело, убиство (Марковић, 2018: 77).

Новија виктимолошка литература даје нешто више података о виктимизацији старих лица, па тако, на пример, Кармен наводи да је годишње више од 1,5 милиона Американаца (око 5% популације старих особа) жртва насиља, а да су учиниоци лица која се о њима старају, а често њихови најближи сродници (Игњатовић, 2010: 109).

1.3. Митови о насиљу у породици

Постоји велики број погрешних схватања феномена насиља у породици, која нас спречавају да схватимо озбиљност овог проблема. На нека од тих схватања указао је Ђорђе Игњатовић : 1. таква дела ретко остављају последица на децу (осим ако су жртве); 2. Изазивају их алкохолизам, наркоманија и стрес; 3. Жртве заслужују да се са њима тако поступа; 4. Учиницац дело врши у стању сужене свести и није за њега одговоран; 5. Насиље се дешава међу сиромашнима из одређених друштвених, економских и културних група; 6. Већина ових дела су изоловани инциденти; 7. Напуштање такве заједнице доноси спас. (Игњатовић, 2010: 108).

2. ДОМАЋЕ ЗАКОНОДАВСТВО

У нашој земљи, као и у многим другим земљама, предузет је низ законских активности и других мера за спречавање и сузбијање насиља у породици. Најважније од поменутих су одредбе Породичног закона, Закона о спречавању насиља у породици, Закона о јавном реду и миру, Националне стратегије за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима и одредбе Кривичног законика.

2.1. Породични закон (ПЗ)

Овај закон регулише, пре свега, заштиту од насиља у породици.

Члан 197. став 1 овог закона (Породични закон, Службени гласник РС, бр. 18/2005, 72/2011 и 6/2015, члан 197 став 1) одређује насиље у породици као понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице.

Насиљем у породици, у смислу става 1 овог члана, сматра се нарочито: наношење или покушај наношења телесне повреде; изазивање страха претњом убиства или наношења телесне повреде члану породице или њему блиском лицу; присиљавање на сексуални однос; навођење на сексуални однос или сексуални однос са лицем које није навршило 14. годину живота или немоћним лицем; ограничавање слободе кретања или комуницирања са трећим лицима; вређање, као и свако друго дрско, безобзирно и злонамерно понашање (Породични закон, члан 197 став 2).

Према овом закону члановима породице сматрају се: супружници или бивши супружници; деца, родитељи и остали крвни сродници, те лица у тазбинском или адоптивном сродству, односно лица која везује хранитељство; лица која живе или су живела у истом породичном домаћинству; ванбрачни партнери или бивши ванбрачни партнер; лица која су међусобно била или су још увек у емотивној или сексуалној вези, односно која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живели у истом породичном домаћинству (Породични закон, члан 197 став 3).

Најчешће радње насиља у породици, наведене у ПЗ, одређене су употребом правних стандарда које ће, у свакој појединој правној ситуацији конкретизовати судска пракса (Бабић, 2014: 53).

ПЗ не дефинише породицу, као основни елемент чију заштиту регулише овај закон. С обзиром да је породица „основна ћелија друштва“, сматрам да је неопходно правном литературом одредити конкретно шта се под њом подразумева (Панов, 2012: 33, наведено према: Марковић, 2018: 64).

2.2. Закон о спречавању насиља у породици (ЗСНП)

Овим законом уређује се спречавање насиља у породици и поступање државних органа и установа у спречавању насиља у породици и пружању заштите и подршке жртвама насиља у породици (Закон о спречавању насиља у породици, Службени гласник РС, бр. 94/2016, члан 1).

Овај закон проширује дефиницију насиља у породици у односу на ПЗ, при чему га дефинише као акт физичког, сексуалног, психичког или економског насиља учиниоца према лицу с којим се учинилац налази у садашњем или ранијем брачном или ванбрачном или партнерском односу или према лицу са којим је крвни сродник у првој линији, а у побочној линији до другог степена или са којим је сродник по тазбини до другог степена или коме је усвојитељ, усвојеник, храњеник или хранитељ или према другом лицу са којим живи или је живео у заједничком домаћинству (ЗСНП, члан 3).

2.3. Закон о јавном реду и миру

Као вид реакције на блаже облике насилничког понашања којима нису остварена обележја кривичног дела, јавља је прекршајни поступак. Пошто ни у једном закону, који се примењује у прекршајном поступку, насиље у породици није прописано као дело, за учиниоце дела примењују се одредбе чланова 7., 8. и 9. Закона о јавном реду и миру (Закон о јавном реду и миру, Службени гласник РС, бр. 6/2016 и 24/2018):

- Ко свађом или виком нарушава јавни ред и мир или ствара узнемирење грађана - казниће се новчаном казном од 5.000 до 20.000 динара (Закон о јавном реду и миру, члан 7).
- Ко непристојним, дрским или безобзирним понашањем нарушава јавни ред и мир или угрожава имовину или вређа морал грађана - казниће се новчаном казном од 10.000 до 150.000 динара или радом у

јавном интересу од 80 до 360 часова (Закон о јавном реду и миру, члан 8).

- Ко вређањем другог или вршењем насиља над другим или претњом нарушава јавни ред и мир казниће се новчаном казном од 20.000 до 100.000 динара или казном затвора од 10 до 30 дана (Закон о јавном реду и миру, члан 9).

Овим законом прописане су мере заштите које могу бити изречене према учиниоцу у прекршајном поступку, а то су : заштитне мере одузимања предмета, обавезног лечења зависника од алкохола и других психоактивних супстанци, обавезно психијатријско лечење, забрана приступа оштећеном, објектима или месту извршења прекршаја за прекршаје из овог закона (Закон о јавном реду и миру, члан 25).

2.4. Национална стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и партнерским односима

Ова стратегија указује на то да се насиље које се чини према члановима породице разликује од насиља учињеног ван породице.

Насиље у породици увек представља злоупотребу моћи и контролисање чланова породице који имају мање моћи или располажу мањим ресурсима. У већини друштава мушкарци имају знатно више моћи, не само физичке него и економске и друштвене. (Марковић, 2018: 66).

Према овој стратегији насиље у породици је „сваки акт физичког, сексуалног и психичког насиља које се дешава у породици или домаћинству или било ког другог партнерског, односно интимног односа, без обзира на то да ли насилник дели или не дели исту стамбену јединицу са жртвом“ (Национална стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и партнерским односима, 2011).

Такође, она дефинише различите облике и манифестације насиља у породици:

- 1) *физичко насиље* : гурање, одгуривање, повлачење за косу, ударање, ударање ногама, угризи, давање, убоди, физичко мучење, непружање неопходне неге и помоћи женама са инвалидитетом,

премлаћивање и убиство, и др. манифестације. Тежина повреда варира од најмањих до озбиљних, трајних повреда и смрти;

- 2) *сексуално насиље* подразумева сваку сексуалну активност без пристанка: сексуално задиркивање, непожељни коментари, нежељени сексуални предлози, присила на учешће или гледање порнографије, нежељено додиривање, болни и понижавајући сексуални чин, присиљан сексуални однос, силовање и инцест;
- 3) *психичко (ментално, емотивно) насиље* : омаловажавање, вређање, игнорисање, псовке, исмевање, подругивање, приговарање, претње и принуде, застрашивање, изолација, презир, малтретирање, окривљавање, манипулација децом, вербални напад, и др. манифестације;
- 4) *економско насиље* као облик психичког насиља подразумева неједнаку доступност заједничким средствима, ускраћивање или контролисање приступа новцу, спречавање запошљавања или образовања и стручног напредовања, ускраћивање права на власништво, отуђење ствари без сагласности, али не искључује и др. манифестације (Национална стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и партнерским односима, 2011).

3. КРИВИЧНИ ЗАКОНИК (КЗ)

Кривично дело насиље у породици, као посебно дело, први пут је уведено у Кривични законик наше земље 2002. године, као члан 118а у групу кривичних дела против брака и породице. Међутим, насиље над члановима породице је и до тада било кажњиво, тако што су се на учиниоце примењивале бројне друге инкриминације, а то што је оштећени члан породице, узимало се као отежавајућа околност. У новоусвојеном Кривичном закону РС насиље у породици је инкриминисано чланом 194. Ступањем на снагу КЗ, 1. Јануара 2006. дошло је промене основног бића кривичног дела, али и запређених казни, које су постале знатно блаже. Тежи, квалификовани облици који су били прописани чланом 118а КЗРС из 2002., остали су идентични и у овом члану (Марковић, 2018: 116).

Иако брачни и породични односи јесу приватна сфера свачијег живота у коју законодавац не би требао дубоко да залази, ипак је то неопходно ради законског регулисања у сврху заштите брака и породице, као институције друштва, али и ради заштите сваког појединца, и пре свега основних људских права сваког од њих.

3.1. Насиље у породици према члану 194. КЗ

- 1) Кривично дело насиље у породици дефинисано је чланом 194. КЗ (Кривични законик, Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019, члан 194):
 - (1) Ко применом насиља, претњом да ће напасти на живот или тело, дрским или безобзирним понашањем угрожава спокојство, телесни интегритет или душевно стање члана своје породице, казниће се затвором од три месеца до три године.
 - (2) Ако је при извршењу дела из става 1. овог члана коришћено оружје, опасно оруђе или друго средство подобно да тело тешко повреди или здравље тешко наруши, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година.
 - (3) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила тешка телесна повреда или тешко нарушавање здравља или су учињена према

малолетном лицу, учинилац ће се казнити затвором од две до десет година.

(4) Ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила смрт члана породице, учинилац ће се казнити затвором од пет до петнаест година, а ако је члан породице малолетно лице учинилац ће се казнити затвором најмање десет година.

(5) Ко прекрши мере заштите од насиља у породици које му је суд одредио на основу закона којим се уређују породични односи, казниће се затвором од три месеца до три године и новчаном казном.

Из дефиниције можемо закључити да су објекат заштите породични и брачни односи, али је нејасно да ли ту спадају и чланови породице. Милан Шкулић тврди да заштићени објект није породица као таква, већ члан породице (Шкулић, 2009: 11, наведено према: Марковић, 2018: 115).

3.1.1. Насиље у породици из члана 194. Кривичног законика Републике Србије из 2009. године

Изменама и допунама Кривичног законика 2009. године дошло је до новина у погледу санкционисања извршилаца овог кривичног дела. Законодавац је повисио казне затвора, како за основни облик тако и за квалификоване облике овог кривичног дела. Важно је поменути да је за квалификовани облик предвиђен у ставу 5. члана 194., односно у случају кршења мера заштите од насиља у породици предвиђена строжија казна, уместо новчане казне или затвора до шест месеци прописана је казна затвора од три месеца до три године и новчана казна (Киурски: 19).

3.2. Радња извршења

Правило је да се радња извршења кривичног дела приликом прописивања његовог бића предвиди као радња чињења. Чињењем се крши забрана напада на одређена добра којима кривично дело пружа заштиту (Стојановић, 2015: 106). Кривично дело насиље у породици спада у кривична дела чињења, тзв. комисивна кривична дела, која подразумевају активно понашање и предузимање одређених делатности (Марковић, 2018: 137).

Став 1. члан 194. указује на постојање три прописана облика радње извршења, а то: су примена насиља, претња да ће се напасти на живот или

тело, дрско и безобзирно понашање. Такође, ово кривично дело има основни облик, три тежа и један посебни облик.

Основни облик постоји када се применом насиља претњом да ће се напасти на живот или тело, дрским или безобзирним понашањем угрожава спокојство, телесни интегритет или душевно стање члана своје породице. „Угрожава“ је трајни глагол, тј. подразумева одређено перманентно стање, континуитет понашања (Марковић, 2018: 138). Милан Шкулић истиче да уколико се кривично дело дефиниште помоћу трајних глагола, којима је својствено одређено трајање, протезање у времену и понављање, није потребно више радњи, већ је довољно „ако је радња извршена једном или више пута“ (Шкулић, 2014: 39, према: Марковић, 2018: 138). Може се рећи да је довољна једнократна радња чија је последица континуитет и да је за постојање кривичног дела битно утврдити трајност последице угрожавања, тј. да ли је реч о тренутном породичном инциденту или моделу понашања окривљеног којим се ствара стални осећај страха да се сваког тренутка нешто може догодити. Ово кривично дело подразумева три прописане радње извршења. Први облик радње извршења подразумева примену насиља, које постоји када се употребом физичке снаге повређује телесни интегритет другог лица, ако му се одузима слобода кретања или слобода да несметано одлучује о својим поступцима (Стојановић, Делић, 2013: 297).

Други облик радње извршења представља „претња да ће се напасти на живот или тело.“ Претња је изјава којом се неком лицу ставља у изглед неко зло које ће снаћи њега или њему блиско лице. Она треба да је озбиљна, стварна и остварљива из перспективе онога коме се прети. Да би постојало кривично дело, потребно је да је реч о квалификованој претњи, односно о претњи која је управљена на живот или тело, тј. о претњи убиством или наношењем тешке телесне повреде (Стојановић, Делић, 2013: 297). Дакле, ако претња није квалификована, нису остварени елементи бића овог кривичног дела.

Трећи облик радње извршења представља дрско и безобзирно понашање, које се мора процењивати у сваком конкретном случају. Дрско понашање састоји се од предузимања радњи које одступају од уобичајених правила понашања којима се угрожава спокојство другог лица, док се безобзирно понашање састоји од предузимања радњи приликом чијег се вршења не води рачуна да се тиме другом не причињава какво зло или каква непријатност коју други није дужан да трпи (Марковић, 2018: 146). Треба размислити о томе да на схватање појма безобзирности велики утицај

имају морална схватања у једном друштву. Када је у питању овај облик радње извршења посебно је важно водити рачуна о разграничењу с одговарајућим прекршајима, јер је веома могуће да се пресудом за прекршај онемогући вођење кривичног поступка. Зато се у теорији предлаже замена радње дрског и безобзирног понашања са радњом злостављања (Марковић, 2018: 147-148). Приказала сам основни облик овог кривичног дела, од кога се тежи облици разликују уколико је за извршење дела коришћено оружје, односно оруђе или неко друго средство подобно да тело тешко повреди или здравље тешко наруши. У том случају, радиће се о првом квалификованом облику дела (КЗ, члан 194. Став 2.). Да ли је средство подобно да тело тешко повреди или здравље тешко наруши, процењује се у сваком конкретном случају, на основу начина на који је употребљено, занемарајући његову основну намену. Оружјем се сматрају и хладно и ватрено оружје, док се оруђа одређују као средства којима се људи служе када обављају професионалне и друге делатности, а којима се може проузроковати повреда (Марковић, 2018: 158).

Треба нагласити да није потребно да учинилац повреди члана породице приликом употребе наведених средстава како би постојало ово кривично дело. (Марковић, 2018: 149).

Други тежи облик предвиђен у ставу 3. члана 194. постоји: ако је услед дела из ст. 1. и 2. овог члана наступила тешка телесна повреда или тешко нарушавање здравља пасивног субјекта и ако су дела из ст. 1 и 2. учињена према малолетном лицу. Када је реч о овом облику радње извршења реч је о делу квалификованом тежом последицом. Важно је да тешка телесна повреда мора бити обухваћена нехатом насилника. (Марковић, 2018: 150). Видимо да код овог облика насиља квалификаторну околност представља и узраст пасивног субјекта, која је одређена малолетним лицем. Сматрам да ова квалификаторна околност подразумева умишљај учиниоца, будући да је он свестан узраста члана породице.

Трећи тежи облик тј. најтежи облик овог кривичног дела одређен је ставом 4. члана 194. и постоји ако је услед дела из ст. 1.-3. овог члана наступила смрт члана породице, тј. пасивног субјекта. Када је реч о овом облику кривичног дела насиља у породици, смрт члана породице мора бити учињена из нехата, што је веома редак случај, тако да ће учинилац кривичног дела које је учинио са умишљајем одговарати за тешко убиство члана породице кога је претходно злостављао (Марковић, 2018: 152).

И на крају, посебан облик овог кривичног дела предвиђен је у ст. 5. чл. 194. и њега врши онај ко прекрши мере заштите од насиља у породици које му је суд одредио на основу закона, којим се уређују породични односи.

Ово последично дело, у односу на друга слична, разликује се по томе што овде законодавац није сматрао да сваки начин проузроковања стања угрожености члана породице задовољава, већ је изричито навео поједине радње извршења дела. Ово је важно и због правилне примене члана 112. став 30. КЗ, према коме се онда када је радња кривичног дела одређена трајним глаголом сматра да је кривично дело учињено ако је радња извршена једном или више пута (КЗ, члан 112, став 30). Сматрам да је кривично дело учињено и када је радња извршена једном, поготово ако су остварени елементи неког од тежих облика овог кривичног дела, јер се код општећеног појављује страх од поновног чињења чиме је, пре свега, угрожено, његово спокојство.

3.3. Последица

Кривично дело насиље у породици је последично кривично дело чија је последица, како смо већ утврдили, угрожавање спокојства, телесног интегритета или душевног стања члана своје породице. Како је ово дело угрожавања, последица подразумева конкретну опасност, која мора да наступи након угрожавања иначе ће бити реч о некажњивом покушају (Марковић, 2018: 156). Оно што се угрожава извршењем овог кривичног дела јесу „телесни интегритет, спокојство или душевно стање“ те је било неопходно одредити шта се под овим појмовима подразумева. „Спокојство“ би могло да се тумачи као осећање физичке и психичке сигурности без узнемиравања од стране неког лица, а „душевно стање“ као душевни мир, тј. одсуство страха и несигурности (Марковић, 2018: 158).

Важно је размислити да ли приликом утврђивања последице треба прибегавати објективној или субјективно-објективној процени тј. да ли је потребно да се сам пасивни субјект осети угроженим и то потврди. У судској пракси преовлађује став да то није потребно, већ да се одређује са објективног становишта с обзиром на све околности извршења кривичног дела (Марковић, 2018: 158). Сматрам да се потребе разликују у сваком конкретном случају, али да је у већини случајева потребна и субјективна процена, како се избегло погрешно одбацивање пријава ових кривичних дела и тиме би долазило до њиховог поновног извршења. Наравно, за

субјективну процену неопходно је постојање стручног налаза и мишљења вештака неуропсихијатријске струке, које ће суд оценити у склопу свих осталих доказа. Међутим, постоје и случајеви када је објективна процена доследнија, с обзиром да оштећени често повлаче пријаве из неког страха или у нади да се радња неће поновити (Марковић, 2018: 158).

На пример, првостепеном пресудом окривљени је оглашен кривим да је у алкохолисаном стању са пушком дошао до куће свог таста, где се склонила његова супруга с дететом, лупао на врата, па кад му је супруга отворила, тражио је да му преда дете да га води кући, чему се она противила, али је довела дете да га окривљени види, који је тада узео дете у наручје, а затим оштећену ујео за нос, након чега се са дететом удаљио. Небитни су наводи браниоца да оштећена супруга није пред судом посведочила да се осетила угроженом од стране окривљеног, јер је њена угроженост објективно постојала с обзиром на све околности извршења кривичног дела. Правилно је првостепени суд закључио да долазак окривљеног до куће у којој су боравили његова супруга и син, у раним јутарњим часовима у алкохолисаном стању, с пушком у руци, представља озбиљну претњу за живот и тело његове супруге, као и да је оружје само по себи довољно да проузрокује несигурност и страх, а посебно с обзиром на алкохолисаност окривљеног, како за душевни, тако и телесни интегритет сваког лица (Пресуда Окружног суда у Београду Кж. 1506/03 од 13. Јуна 2003. и пресуда Петог општинског суда у Београду К. 210/03 од 21. Марта 2003) (Симић и Трешњев, 2008: 100-101).

3.4. Учиниолац и пасивни субјект

Пасивни субјект код кривичног дела насиље у породици јесте члан породице.

Изменама и допунама КЗ из 2009. се чл. 112. ст. 28. мења и уводи се тростепеност породичних односа, чиме се члановима породице сматрају (Марковић, 2018: 163) :

1. супружници, њихова деца, преци супружника у правој линији крвног сродства, ванбрачни партнери и њихова деца, усвојилац и усвојеник, хранилац и храненик (чланови уже породице);
2. браћа и сестре, њихови супружници и деца, бивши супружници и њихова деца и родитељи бивших супружника, ако живе у заједничком домаћинству (чланови шире породице под условом да живе у заједничком домаћинству);

3. лица која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено иако никада нису живела у истом породичном домаћинству (чланови шире породице независно од живота у истом породичном домаћинству).

Што се тиче учиниоца кривичног дела, то може бити само члан породице. Ово дело спада у *delicta propria*, што значи да учинилац може бити лице која има посебно својство које је иначе битно обележје дела. Реч је о тзв. својеручном кривичном делу. Саучесници у ужем смислу (подстрекач и помагач) могу бити и лица ван круга чланова породице (Марковић, 2018: 168).

4. ЗАШТИТА ЖРТАВА

Међу првим међународним документима који су се бавили правним положајем жртава криминалитета, као и различитим видовима помоћи, подршке и заштите истих, по важности се истиче Декларација Уједињених нација о основним принципима правде за жртве криминалитета и злоупотребе власти (Марковић, 2018: 223). И по њој:

„Појам „жртва“ подразумева особу која је, самостално или колективно, претрпела штету, укључујући физичке или менталне повреде, емоционалну патњу, економски губитак или значајно нарушавање својих основних права, услед чињења или нечињења које представља кршење неког од кривичних закона Земље чланице, укључујући и оне законе којима се злоупотреба моћи прописује као кривично дело. Особа се може сматрати жртвом, према овој Декларацији, без обзира на то да ли је починилац кривичног дела идентификован, ухапшен, да ли му се суди или је осуђен и без обзира на породичне односе који могу постојати између починиоца и жртве. Појам „жртва“ такође може обухватати и ужу породицу или лица зависна од непосредних жртава, као и особе које су претрпеле штету приликом покушаја да помогну жртви у невољи или да спрече наношење штете трећем лицу (Декларација Уједињених нација о основним принципима правде за жртве криминалитета и злоупотребе власти чл. А ст. 1 и 2).“

Помоћ жртвама насиља састоји се из три нивоa, а то су: заштита (применом политике и праксе на свим државним нивоима), превенција (подизањем свести и унапређењем едукативних програма) и пружање директне помоћи жртвама насиља у породици (давањем материјалне помоћи, пружањем различитих услуга саветовања и сл.) (Марковић, 2018: 224). Како би заштита жртава насиља у породици била ефикасна неопходна је чврста сарадња између институција које су носиоци система заштите (центри за социјални рад, полиција, тужилаштва, судови и здравствене установе) и комбинација претходно наведених нивоa помоћи жртвама (Општи протокол о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и у партнерским односима, 2012: 9, наведено према: Марковић, 2018: 227).

4.1. Породичноправна заштита

Породичноправна заштита у РС дефинисана је тако што је законодавац изричито забранио насиље у породици, члановима породице дао право на заштиту од насиља у породици, регулисао мере породичноправне заштите и услове под којима се оне одређују и уредио посебан поступак по чијим се правилима поступа у парници која се води ради заштите од насиља у породици (Марковић, 2018: 250).

Породични закон у члану 198. предвиђа и мере заштите од насиља у породици чија је сврха да спрече наступање тежих последица по оно лице које је жртва насиља. „Ове мере се не изричу поступно, према степену насиља, нису градиране, а суд их изриче према процени која ће од њих на најбољи начин предупредити даље насиље. Суд се не мора држати предложене мере, може изрећи и више њих, а одређује и дужину трајања водећи рачуна о субјективним и објективним околностима конкретног случаја (Њагуловић, 2012: 596).“ То су следеће мере (Породични закон, члан 198 став 2):

1. издавање налога за исељење из породичног стана или куће, без обзира на право својине или закупа непокретности;
2. издавање налога за усељење у породични стан или кућу, без обзира на право својине или закупа непокретности;
3. забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености;
4. забрана приступа у простор око места становања или места рада члана породице;
5. забрана даљег узнемировања члана породице.

Свака од мера заштита је привременог карактера и може трајати најдуже годину дана (Породични закон, члан 198 став 3). Мера заштита од насиља у породици може се продужавати све док не престану разлози због којих је мера била одређена (Породични закон, члан 199). Али исто тако мера заштите може престати пре истека времена трајања, ако престану разлози због којих је мера била одређена (Породични закон, члан 200). Недостатак се јавља у виду чињенице да је као легитимисано лице за покретање парнице за престанак мере заштите, одређен искључиво извршилац дела, што може бити велики проблем у пракси.

4.2. Кривичноправна заштита

О кривичноправној заштити је већ било речи у оквиру поднаслова „Насиље у породици према члану 194. КЗ“, па бих нагласила да се овај део односи на статистички приказ реаговања на насиље у породици, фазе кривичног поступка, хитне мере предвиђене Законом о спречавању насиља у породици и приказ поопштравања казнене политике.

Крајњи циљ кривичног права није примена казне и кривичних санкција, већ да се делује на понашање човека, тј. заснива се на претпоставци да већина грађана неће вршити кривична дела. Законик о кривичном поступку не познаје појам жртве, већ користи термин оштећени, под којим подразумева лице чије је лично или имовинско право кривичним дело повређено или угрожено (Закон о кривичном поступку, Службени гласник РС, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 и 62/2021, члан 2. став 1 тачка 11).

У РС, закон као основну санкцију за кривично дело насиље у породици предвиђа казну лишења слободе. У табели су пружени казнени оквири из Кривичног законика прописани за основни облик и за квалификоване облике насиља у породици.

Табела 1. Прописане казне за кривично дело насиље у породици
(Марковић, 2018: 191).

Члан 194. ОБЛИК	КЗ (од септембра 2009. године)	КЗ (од јануара 2006. године)	КЗ (од марта 2002. године)
Став 1.	од 3 месеца до 3 године	новчана казна или затвор до 1 године	новчана казна или затвор до 3 године
Став 2.	од 6 месеци до 5 година	од 3 месеца до 3 године	од 6 месеци до 5 година
Став 3.	од 2 до 10 година	од 1 до 8 година	од 2 до 10 година
Став 4.	од 3 до 15 година	од 3 до 12 година	затвор најмање 10 година
Став 5.	од 3 месеца до 3 године и новчана казна	новчана казна или затвор до 6 месеци	

На основу табеле можемо закључити да је за кривично дело насиље у породици са исходом смрти члана породице у КЗ из 2002. године била прописана казна затвора од најмање 10 година, а да је са изменама и допунама овог закона дошло до смањења те казне. У поређењу са кривичним делом тешко убиство (КЗ, члан 114 став 1) за чије је извршење предвиђена казна затвора од најмање 10 година, где би члан породице као оштећени био отежавајућа околност, сматрам да је потребно строже санкционисање овог облика насиља у породици.

4.2.1. Фазе кривичног поступка

Кривично дело насиље у породици гони се по службеној дужности, независно од воље или одлуке оштећеног. Иницијални акт је кривична пријава. (Њагуловић, 2012: 599). Државни и други органи, правна и физичка лица пријављују кривична дела за која се гони по службеној дужности, о којима су обавештена или за њих сазнају на други начин, под условима предвиђеним законом или другим прописом (ЗКП, члан 280). Кривична пријава се подноси надлежном јавном тужиоцу, писмено, усмено или другим средством. Ако је кривична пријава поднесена полицији, ненадлежном јавном тужиоцу или суду, они ће пријаву примити и одмах доставити надлежном јавном тужиоцу (ЗКП, члан 281).

У зависности од тога да ли пријава пружа или не пружа довољно основа за спровођење истраге, јавни тужилац ће или спровести истрагу или одбацити пријаву (ЗКП, члан 282). Јавни тужилац руководи предистражним поступком, који се спроводи када постоје основи сумње да је извршено кривично дело. Јавни тужилац може наложити полицији да предузима одређене радње ради откривања кривичних дела и проналажења осумњичених. Полиција је дужна да изврши налог јавног тужиоца, као и да га о предузетим радњама редовно обавештава. (ЗКП, 285). Ако постоји основана сумња да је извршено кривично дело, наредбом надлежног јавног тужиоца покреће се истрага (ЗКП, члан 296). У истрази се прикупљају докази и подаци који су потребни да би се могло одлучити да ли ће се подићи оптужница или обуставити поступак. (ЗКП, члан 295). Јавни тужилац подиже оптужницу када постоји оправдана сумња да је одређено лице учинило кривично дело. Ако прикупљени подаци о кривичном делу и учиниоцу пружају довољно основа за оптужење, оптужница се може подићи и без спровођења истраге. (ЗКП, члан 331). Председник већа одмах после пријема потврђене оптужнице и списка предмета започиње припреме за главни претрес. Припреме за главни

претрес обухватају одржавање припремног рочишта, одређивање главног претреса и доношење других одлука које се односе на управљање поступком (ЗКП, члан 344). Уколико суд не отвори поново главни претрес, он ће изрећи пресуду (ЗКП, члан 418). Пресуда може бити одбијајућа, ослобађајућа или осуђујућа (ЗКП, члан 241). Против пресуде донесене у првом степену овлашћена лица могу изјавити жалбу у року од 15 дана од дана достављања преписа пресуде (ЗКП, члан 432). Веће може одбацити жалбу или поново отворити главни претрес и наставити доказни поступак (ЗКП, члан 443).

Јавни тужилац може одложити кривично гоњење за кривична дела за која је предвиђена новчана казна или казна затвора до пет година, ако осумњичени прихвати једну или више од следећих обавеза: да отклони штетну последицу насталу извршењем кривичног дела или да накнади причињену штету; да на рачун прописан за уплату јавних прихода уплати одређени новчани износ, који се користи за хуманитарне или друге јавне сврхе; да обави одређени друштвенокорисни или хуманитарни рад; да испуни доспеле обавезе издржавања; да се подвргне одвикавању од алкохола или опојних дрога; да се подвргне психосоцијалном третману ради отклањања узрока насилничког понашања; да изврши обавезу установљену правноснажном одлуком суда, односно поштује ограничење утврђено правноснажном судском одлуком. Ако осумњичени изврши обавезу у року, јавни тужилац ће решењем одбацити пријаву (ЗКП, члан 283).

4.2.2. Хитне мере одређене Законом о спречавању насиља у породици

Свако мора да полицији или јавном тужиоцу пријави без одлагања насиље у породици или непосредну опасност од њега (ЗСНП, члан 13). Полицијски службеници дужни су да одмах обавесте надлежног полицијског службеника о сваком насиљу у породици или непосредној опасности од њега, без обзира како су за то сазнали, и имају право да доведу могућег учиниоца у надлежну организациону јединицу полиције. (ЗСНП, члан 14). Надлежни полицијски службеник мора да могућем учиниоцу који је доведен у надлежну организациону јединицу полиције пружи прилику да се изјасни о свим битним чињеницама, па на основу тога и обавештења од полицијских службеника, процени ризик непосредне опасности од насиља у породици и да, под условима одређеним овим законом изрекне хитну меру за спречавање насиља у породици (ЗСНП, члан 15).

Хитне мере су: мера привременог удаљења учиниоца из стана и мера привремене забране учиниоцу да контактира жртву насиља и прилази јој. Наречењем могу да се изрекну обе хитне мере. Наречење се уручује лицу коме је хитна мера изречена. Ако оно одбије пријем наређења, надлежни полицијски службеник саставља о томе белешку и наређење доставља основном јавном тужиоцу, који уколико установи непосредну опасност од насиља у породици, дужан је да суду поднесе предлог да се хитна мера продужи, у року од 24 часа од часа уручења наређења лицу коме је изречена хитна мера (ЗСНП, члан 17 и 18). Хитна мера коју изриче надлежни полицијски службеник траје 48 часова од уручења наређења. Суд може хитну меру продужити за још 30 дана (ЗСНП, члан 21).

4.2.3. Казнена политика

И код овог, као и код других кривичних дела, суд може извршиоцу оредити притвор, ако су испуњени услови предвиђени кривичним закоником, чије време трајања се урачунава у изречену затворску казну. За извођење доказа се најчешће користе лекарска уверења, фотографије и саслушање жртве и сведока, на основу чега суд доноси пресуду. Уколико се оптужени оглашава кривим изриче му се једна од следећих кривичних санкција: казна, мера упозорења, мера безбедности или васпитна мера. Поред новчане казне и казне затвора за кривично дело насиље у породици изриче се и казна рада у јавном интересу, која се иначе изриче за кривична дела за која је предвиђена новчана казна или казна затвора до три године (Њагуловић, 2012: 601). Уколико је учиниоцу одређена казна затвора до две године, а суд сматра да ће мера упозорења бити довољна, може изрећи условну осуду, при чему се изриче казна и истовремено утврђује да се она неће извршити, ако осуђени у периоду који суд одреди, а који не може бити дужи од пет година, не изврши ново кривично дело. У случају изрицања условне осуде, учинилац се може ставити под заштитни надзор, уколико га обавезују на једну ичли више обавеза, као што су нпр. уздржавање од употреба дрога и алкохола, лечење у здравственој установи и сл (Њагуловић, 2012: 601).

Учиниоцу кривичног дела могу се изрећи и мере безбедности које су предвиђене Кривичним закоником, а чија је сврха да се отклоне стања или услови који могу бити од утицаја да учинилац убудуће не врши кривична дела (КЗ, члан 78). Те мере су: одузимање предмета, обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи, обавезно

психијатријско лечење на слободи, обавезно лечење алкохоличара, обавезно лечење наркомана и друге мере предвиђене законом (КЗ, члан 79). Треба поменути да је изменама и допунама КЗ из 2009. године у члан 89а уведена нова мера безбедности која се може изрећи учиниоцу, а то је *мера безбедности забране приближавања и комуникације са оштећеним* (Марковић, 2018: 217). Ова мера подразумева да суд може учиниоцу кривичног дела забранити приближавање оштећеном на одређеној удаљености, забранити приступ у простор око места становања или места рада оштећеног и забранити даље узнемиравање оштећеног, односно даљу комуникацију са оштећеним, ако се оправдано може сматрати да би даље вршење таквих радњи учиниоца кривичног дела било опасно по оштећеног (КЗ, члан 89а став 1). Суд одређује трајање мере из става 1. овог члана које не може бити краће од шест месеци нити дуже од три године, рачунајући од дана правноснажности одлуке, с тим да се време проведено у затвору, односно у здравственој установи у којој је извршена мера безбедности не урачунава у време трајања ове мере (КЗ, члан 89а. став 2.). Срвха ове мере безбедности је онемогућавање поновног извршења кривичног дела насиља у породици тако што се спречава било кој контакт учиниоца и оштећеног (Марковић, 2018: 219).

И на крају, важно је рећи, док је код мере безбедности то главно правило, казна се никада не сме изрећи или не изрећи само због специјалне превенције (Марковић, 2018: 219).

5. ЗАСТУПЉЕНОСТ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ У РС

Породица је приватна сфера живота сваког од нас, а у туђу „приватност“, како важи, не треба улазити. Разумно је да неке ствари „не треба да изађу из куће“, али ако је у питању било кој вид насиља у породици, то је оно што не треба тајити. Бројна истраживања указују на висок проценат непријављених кривичних дела насиља у породици тзв. „тамна бројка“. Разлоге треба тражити у односу жртве према насилнику, будући да је реч о члановима породице, чији су односи, пре свега емотивни или су били раније. У тумачењу насиља над женама, које је најзаступљеније, полазимо од односа жене према свом партнеру кога она поред свега воли – он је отац њене деце, често једини који привређује у породици, а поред свега – она и даље верује да ће се он променити (Тејић, 2007: 21).

Један од најважнијих разлога лежи у неповерењу жртве у институције система, које често доприносе још већој виктимизацији жртава током самог поступка или не пружају висок степен заштите оштећенима (Тејић, 2007: 21). Када разматрамо распрострањеност насиља у породици у РС, и број жена као жртава насиља у породици по последњим статистичким подацима, можемо проценити да је број жена које трпе насиље у породици велики. Ако знамо да је свака трећа жена у Србији жртва неког од облика насиља, а да у Србији има преко три милиона жена, можемо проценити да је преко милион жена у Србији у неком тренутку свога живота жртва насиља у породици (Тејић, 2007: 21).

Да се подигла свест о томе да насиље у породици треба пријавити говоре и подаци о броју поднетих кривичних пријава у РС у периоду од 2007-2017. године, које ћу приказати у табели, где се види да се број пријава у том периоду утростручио (Марковић, 2018: 193).

Табела 2. Број поднетих кривичних пријава за насиље у породици на територији РС за период од 2007-2017 (Марковић, 2018: 193)

2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
2.553	2.980	3.333	3.675	3.264	3.657	3.667	3.783	5.344	6.231	7.095

Како је већ поменуто да је насиље над женама најучесталији облик насиља у породици, треба поменути и заступљеност случајева најтежег облика овог кривичног дела, тј. дела са исходом смрти у односу на особу женског пола као жртву – фемцид. Од 2010. године Аутономни женски центар прати фемцид у партнерско- породичним односима. Према подацима за 2020. годину, медији су известили о смрти 44 пунолетне жене: од тога 26 фемцида у породично партнерском контексту. Све жене познавале су учиниоца. Већину жена убили су партнери (садашњи/бивши; брачни/ванбрачни). Медији су известили да је у четири случаја (од укупно двадесет и шест) насиље претходно било пријављивано некој од надлежних институција. Оно што би требало да нас забрињава јесте чињеница да је број фемцида у породично партнерском контексту, евидентиран 2010. године и деценију касније, идентичан. Ово указује на то да законске мере и стратегије усмерене на спречавање и сузбијање насиља према женама нису на адекватан начин одговориле на овај проблем, те да би требало нешто изменити.

(преузето

са:

https://www.womenngo.org.rs/images/femicid/FEMICID_Saopstenje-2020.godina.pdf).

ЗАКЉУЧАК

Насиље у породици је један сложени друштвени проблем, за чије тумачење је неопходно укључивање стручњака из различитих области, како би се допринело проналажењу адекватног решења и тиме обезбедила одговарајућа правна заштита. Неопходно је нормативно унапређење закона РС којима се регулише овај друштвени проблем, које пре свега подразумева уједначавање и усаглашавање тих закона, а пре свега Кривичног законика и Породичног закона (јединствено одређење чланова породице и сл.). Проблем је казнена политика. Сматрам да су казне предвиђене за извршење кривичног дела насиље у породици неадекватне, поготово када је реч о тежим облицима, и да их треба ускладити са казнама које су прописане за појединачна кривична дела лаке телесне повреде, тешке телесне повреде, принуде, злостављања, мучења, појединих дела против полне слободе, убиства итд. Могуће решење је и инкриминација у оквиру ових постојећих кривичних дела у виду тежег облика уколико је извршено према члану породице. Но, више пажње треба посветити заштити жртава насиља у породици, успостављањем ефикасног механизма за сузбијање, али и спречавање овог кривичног дела. Тиме би порасло поверење грађана у правни систем и можда би дошло до смањења „тамне бројке“ овог кривичног дела. Међутим, сви ти механизми и инструменти прописани у циљу заштите жртава и њихових права нису ефикасни уколико грађани нису обаштени ни о њиховом постојању, а ни значају. Стога држава и институције треба да улажу своје напоре на информисање, образовање и обучавање у области људских права. Тиме би дошло до подизања свести грађана и о озбиљности овог проблема, али и о томе да их правни систем може заштитити. Те активности усмерене на подизање свести подразумевају стварање документације и информација, визуелног материјала и наставних средстава, организовање саветовалишта, радионица, образовних скупова, вођење кампања и предузимање других иницијатива које треба да пруже информације и објашњење у домену људских права и инструмената којим се иста штите.

ЛИТЕРАТУРА

- 1) Аутономни женски центар, (2020). *Фемицид - саопштење за 2020. годину*. Преузето 6. септембра 2021. са:
https://www.womenngo.org.rs/images/femicid/FEMICID_Saopstenje-2020.godina.pdf
- 2) Бабић, И. (2014). *Насиље у породици и мере заштите*. У: *Насиље у Србији – узроци, облици, последице и друштвене реакције*. (стр. 53). Београд: Криминалистичко-полицијска академија.
- 3) Игњатовић, Ђ. (2010). *Криминологија*, Београд : Правни факултет.
- 4) Јарић, М. (уред.) (2013). *Мултисекторска сарадња – институционални оговор на насиље над женама*. Београд: Програм Уједињених нација за развој.
- 5) Киурски, Ј. *Насиље у породици*. Преузето 11. септембра, 2021., са:
<https://www.pars.rs/images/biblioteka/Nasilje-u-porodici-JK.pdf>
- 6) Марковић, С. (2018). *Спречавање и сузбијање насиља у породици*. Београд: Службени гласник.
- 7) Њагуловић, Ј. (2012). *Насиље у породици- три сегмента правне заштите у домаћем законодавству*. У: *Заштита људских и мањинских права у европском правном простору*. Ниш : Правни факултет Универзитета у Нишу, Центар за публикације.
- 8) Петрушић, Н., Тодоровић, Н. и Врачевић, М. (2012). *Насиље над старијим одобама*. Београд: Црвени крст Србије.
- 9) Симић, И. и Трешњев, А. (2008). *Збирка судских одлука из кривичноправне материје*. Београд: Службени гласник.
- 10) Стевковић, Љ. (2013) *Телесна казна: насилно средство васпитања деце као фактор ризика нацилног понашања у одраслом добу*. Београд: Зборник Институт за криминолошка и социолошка истраживања.
- 11) Стојановић, З. (2015). *Кривично право – општи део*. Беорад: Правна књига.
- 12) Стојановић, З. и Делић, Н. (2013). *Кривично право – посебни део*. Београд: Правна књига.

- 13) Тејић, М. (2007). *Правна регулатива о насиљу у породици у Србији и међународни стандарди*. Нови Сад: Футура публикације.

Правни извори

- 1) Генерална скупштина Уједињених нација (1985). *Декларација Уједињених нација о основним принципима правде за жртве криминалитета и злоупотребе власти*. Преузето са: <https://www.astra.rs/wp-content/uploads/2017/11/Deklaracija-UN-o-osnovnim-principima-pravde-za-zrtve-kriminala-i-zloupotrebe-vlast.pdf>
- 2) *Закон о јавном реду и миру*, (2018). Службени гласник РС, бр. 6/2016 и 24/2018.
- 3) *Закон о кривичном поступку*, (2021). Службени гласник РС, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 и 62/2021.
- 4) *Закон о спречавању насиља у породици*, (2016). Службени гласник РС, бр. 94/2016.
- 5) *Кривични законик*, (2019). Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019.
- 6) *Национална стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и партнерским односима*, (2011). Службени гласник РС, бр. 27/2011.
- 7) *Породични закон*, (2015). Службени гласник РС, бр. 18/2005, 72/2011 и 6/2015.